

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

ASIA: ERIKOISTUMISKOULUTUKSEEN LIITTYVÄT ASETUSMUUTOKSET

VIITE: OKM/75/010/2014

Valtakunnallinen yliopistoverkosto Psykonet ja Psykologiliitto haluavat psykologian koulutusalan näkökulmasta kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- 1) **Erikoispsykologikoulutuksen ja -nimikkeen asema lainsäädännössä.** Psykonet ja Psykologiliitto ehdottavat, että erikoispsykologi-nimike kirjataan terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaan lakiin (559/1994) ja asetukseen (564/1994).
- 2) **Erikoispsykologikoulutuksen tulevaisuuden kehityshaasteet: työvoiman riittävyys ja osaaminen.** Erikoispsykologikoulutuksen volyyymi tulee kaksinkertaistaa, jotta asiakkaiden ja palvelujärjestelmän tarvitsema erityisosaaminen voidaan turvata, mutta tätä ei tule toteuttaa tiedeperustaisuudesta tinkimällä.
- 3) **Erikoispsykologikoulutuksen rahoitus on turvattava.** Opintopisteiden sisällyttäminen yliopistojen rahoitusmalliin sekä opetus- ja kulttuuriministeriön väliaikaiset valtionavustukset ovat välttämättömiä, mutta ne eivät riitä koulutuksen pitkäjänteiseksi rahoittamiseksi. Opiskelijamaksut eivät tule osoittautumaan toimiviksi suuressa osassa erikoispsykologien koulutusta.
- 4) **Erikoistumiskoulutuksen käsite, laajuus ja toteutusympäristöt.** Uudistuksessa nivotaan yhteen hyvin erilaisia ja erimittaisia koulutuksia. Suhteellisen lyhyiden 30 opintopisteen koulutusten ja pitkien tutkintoon johtavien 120 opintopisteen koulutusten välille on syytä tehdä ero vähintään asetustasolla.

Erikoispsykologikoulutuksen ja -nimikkeen asema lainsäädännössä

Nykyisellään erikoispsykologi-nimike näkyy lainsäädännössä opetusministeriön asetuksessa yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista (568/2005), tarkemmin asetuksen 4 § ja 15 § eli pykälissä, joita nyt esitetään poistettaviksi. Psykoterapeuttikoulutusta ja psykoterapeutti-nimikkeen käyttöä säädellään omalla lainsäädännöllään, samoin esim. terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus on tuottanut ammattihenkilöitä, joilla on Terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevan lain (559/1994) ja asetuksen (564/1994) takaama nimikesuojaus, mutta näin ei ole erikoispsykologien kohdalla. Erikoispsykologeja koulutetaan viidellä erikoisalalla (kehitys- ja kasvatopsykologia, neuropsykologia, psykoterapia, terveyspsykologia ja työ- ja organisaatiopsykologia). Esimerkiksi neuropsykologi-nimikkeen käyttöä ei säädellä, vaikka kyseessä on huomattavaa psykologian erityisosaamista vaativa alue, jossa erikoistuminen on tarpeellinen potilaiden diagnostiikassa ja hoidossa. Valvira ei rekisteröi erikoispsykologeja, joten erikoispätevyyden valvonta on tapahtunut ainoastaan nyt käsittelyssä olevan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen pohjalta.

Erikoispsykologikoulutus on olennaisen tärkeä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja palvelujen laadun kannalta. Psykonet-yliopistoverkoston yliopistot ovat toteuttaneet erikoispsykologin koulutusta asetuksen säädösten mukaisesti. Yliopistot ovat samalla toimineet laadunvarmistajana niin, että koulutuksesta saatu todistus on riittänyt erikoispsykologin kelpoisuuden osoittamiseksi terveydenhuollon erityistehtäviin. Asetustasoinen säädös on ollut olennaista erikoispsykologikoulutuksen olemassaolon, kehittämisen ja resursoinnin, samoin kuin potilasturvallisuuden kannalta.

Jos erikoispsykologi-nimike näin poistetaan lainsäädännöstä, erikoispsykologikoulutuksen valtakunnallinen yhtenäisyys on uhattuna ja valvonta terveydenhuollon kentällä tulee ennen pitkää mahdottomaksi. Potilasturvallisuus ja asiakkaan oikeudet vaarantuvat. Tästä syystä **ehdotamme, että erikoispsykologi-nimike kirjataan terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaan lakiin (559/1994) ja asetukseen (564/1994)**. Erikoispsykologi-nimikkeen maininta ko. laissa, yhdessä Opetushallituksen alaisuudessa ylläpidettävän koulutusrekisterin kanssa, turvaisi käsityksemme mukaan riittävän potilasturvallisuuden terveydenhuoltojärjestelmässä. Erikoispsykologikoulutus vastaa keskeisiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja rinnastuu luontevasti erikoislääkärikoulutukseen. Yhteiskunnallinen palvelujärjestelmämme ja sitä ohjaavat säädökset edellyttävät psykologien erikoistumista. Katsomme myös, että erikoislääkäreiden ja erikoispsykologien erikoistumiskoulutuksen järjestämistä koskevien säädösten tulee olla johdonmukaiset ja riittävän yhdenmukaiset.

Erikoispsykologikoulutuksen tulevaisuuden kehityshaasteet: työvoiman riittävyys ja osaaminen

Erikoistumiskoulutusten toivotaan ennakoivan työelämän muutoksia ja auttavan viemään niitä uusimman tiedon pohjalta haluttuun suuntaan. Esimerkiksi neuropsykologeista on monien selviytysten perusteella jo nyt valtava pula kaikissa sairaanhoitopiireissä, isompien kuntien terveydenhuollossa ja Keski- ja Pohjois-Suomessa. Väestön ikääntyessä ja sen myötä muun muassa muistisairauksien ja muiden kognitiivista toimintakykyä heikentävien sairauksien lisääntyessä neuropsykologien tarve tulee kasvamaan. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämisen myötä kehitys- ja kasvatuspsykologian erikoispsykologien tarve kasvaa. Psykologien kasvanut rooli työterveyshuollossa ja työhyvinvoinnin kehittämisessä vaatii työ- ja organisaatiopsykologian ja terveyspsykologian erikoispsykologien määrän lisäämistä. Psykoterapian erikoispsykologikoulutuksen tehtävänä on tuottaa hoitojärjestelmän kehittäjiä ja erityisasiantuntijoita, joita tarvitaan hoitotehtävissä toimivien psykoterapeuttien lisäksi. Lainmuutos käräjäoikeuksien asiantuntijaavusteisesta sovittelusta lapsen huoltoriidoissa luo erikoispsykologeille laajan tarpeen (ks. mm. Psykologi-lehden pääkirjoitukset 1-3/2014).

Erikoispsykologikoulutuksen volyymi tulee kaksinkertaistaa, jotta asiakkaiden ja palvelujärjestelmän tarvitsema erityisosaaminen voidaan turvata, ja tapoja lisäyksen toteuttamiseen tulee miettiä.

Volyymin kasvua ei kuitenkaan tule toteuttaa tiedeperustaisuudesta tinkimällä. Esityksessä korostetaan yliopistojen vastuuta erikoistumiskoulutusten laadukkaasta toteuttamisesta. Psykonetin ja Psykologiliiton mielestä toteutuksen laadukkuus tulee nähdä koulutusten laadukasta sisältöä laajempänä kokonaisuutena. Tutkintomuotoisuuden poistaminen ja erikoistumisopinto-

jen rajaaminen minimissään 30 opintopisteen laajuisiksi uhkaisivat tieteelliseen tutkimusnäytöön perustuvaa työtettä, jota korkealaatuiset hoitokäytännöt ja asiakaspalvelu edellyttävät. Nykymuodossaan erikoispsykologikoulutus on 120 opintopisteen laajuinen ja tutkimuksen osuus (40 op) on pyritty rakentamaan niin, että se voi toimia väitöskirjan osana. Näin erikoistumiskoulutus tuo perustutkinnon päälle uuden tason eikä vain täydennä perustutkintoa. Asiantuntijuiden syventäminen toivotulla tavalla oman alan huippuosaajaksi edellyttää omakohtaista tiedonhankintaa ja sen vaatimien taitojen kehittämistä.

Hallituksen esityksen sivulla 27 mainitaan, että ”erikoistumiskoulutuksia voidaan edelleen tarvittaessa sisällyttää myös osaksi lisenssiaatin tutkintoa yliopistojen päätösten mukaisesti”. **Kannattamme ajatusta, että koulutuksen toteuttaminen tutkintopohjaisena on jatkossakin mahdollista**, mikäli yliopistojen yhteistyöelimissä näin päätetään. Tämä on syytä avata selkeästi myös säädöstasolla, esim. erikoistumiskoulutuksista säädettävässä valtioneuvoston asetuksessa.

Erikoispsykologikoulutuksen rahoitus on turvattava

Kannattamme lämpimästi esitystä liittää erikoistumiskoulutukset yliopistojen rahoitusmalliin huomioimalla sen puitteissa tuotetut opintopisteet. Sen sijaan Psykonetin ja Psykologiliiton näkemyksen mukaan rahoitusmallin opiskelijamaksut sisältävät suuria riskejä. Sairaanhoidopiirien, kuntien ja muiden julkisten toimijoiden heikossa taloudellisessa tilanteessa työnantajien panos opiskelijamaksuihin tulee jäämään vähäiseksi, jolloin työntekijät joutuvat eriarvoiseen asemaan työnantajan tilanteesta riippuen. Tämä koskee erityisesti laajoja erikoispsykologikoulutuksia, mikäli yliopistot päättävät periä niistä täyden hinnan eli esityksen mukaan 120 €/op.

Uudistuksen tavoitteiden vastaisesti tämä saattaa ohjata opiskelijat mieluummin tutkintoperusteiseen koulutukseen kuin erikoistumiskoulutukseen. **Psykologian alan erityisasiantuntemuksen kehittäminen on syytä rinnastaa lääketieteen erikoistumisaloihin, joihin kouluttautuminen ei myöskään perustu opiskelijamaksuihin.** Terveystieteiden erikoistumiskoulutusten jakautuminen maksuttomiin, maksukatollisiin ja täysin maksullisiin markkinaehtoisiin koulutuksiin ei ole perusteltua.

Erikoistumiskoulutuksen käsite, laajuus ja toteutusympäristöt

Uudistuksessa nivotaan samaan koulutusjärjestelmään hyvin erilaisia ja erimittaisia koulutuksia. Luonnos valtioneuvoston asetuksesta yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista sisältää määritelmän, jonka mukaan erikoistumiskoulutukset katsotaan vähintään 30 opintopisteen laajuisiksi.

Työnantajien ja opiskelijoiden keskuudessa sekä yliopistoissa epäselvyyttä tulee aiheuttamaan se, että erilaisia pidempiä erikoistyöntekijäkoulutuksia ja lyhyempiä täydennyskoulutuksen luonteisia koulutuksia kutsutaan yhteisellä nimellä ”erikoistumiskoulutus”. Psykologian alalla ammatillinen lisenssiaatinkoulutus 120 opintopisteen erikoistavana tutkintona, josta 65 op on ollut erikoistavia opintoja, on antanut erikoispsykologin valmiudet. Erikoispsykologin koulutus on siten täysin erilainen kuin tätä huomattavasti lyhyemmät 30 opintopisteen koulutukset. Selkeyden kannalta on tarpeen, että näillä on toisistaan eroava nimike.

Psykonetin ja Psykologiliiton näkemyksen mukaan 30 opintopisteen laajuiset erikoistumiskoulutukset eivät riitä psykologian erikoistumisaloilla. Ne voivat eräillä aloilla tukea asiakastyön eri-

tyisosaamisen omaksumista rajatuissa asiakastyön tehtävissä, mutta eivät mahdollista laaja-alaista sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisosaamista tai tutkimusperustaisen asiantuntijuiden ja uusien työmenetelmien kehittämistä. **Tästä syystä laaja erikoispsykologikoulutus on edelleen välttämätön.**

Yhteiskunnallinen palvelujärjestelmämme ja sitä ohjaavat säädökset edellyttävät psykologien erikoistumista. Tämä on mahdollista vain varmistamalla, että yhteiskunnan tarpeisiin on saatavilla riittävästi laajan koulutuksen saaneita erityisasiantuntijoita ja kehittäjiä. Laadukkaat terveydenhuollon palvelut ja asiakastyö edellyttävät tutkimukseen perustuvaa työtettä ja työmenetelmiä.

Psykonet-yliopistoverkoston puolesta

Psykonetin puheenjohtaja

Paula Salo
Professori
Turun yliopisto

Erikoispsykologikoulutuksen puheenjohtaja

Laura Hokkanen
Professori
Helsingin yliopisto

Koordinaattori

Kari Lehti
Turun yliopisto

Psykologiliiton puolesta

Puheenjohtaja

Tuomo Tikkanen